

P

Aandacht voor sancties moet samengaan met aandacht voor zorg op school

Kinderrechtencommissaris stelt nieuw dossier voor: 'Straffe school. De grenzen van sanctioneren verkend'

Dit dossier vertrekt van de signalen en klachten over sancties op school, die het Kinderrechtencommissariaat de voorbije drie jaar kreeg van jongeren, ouders en scholen.

'We zeggen niet hoe scholen hun sancties moeten regelen. Wel vragen we aandacht voor knelpunten waarop we vandaag botsen.' Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris

De klachten tonen aan dat kansen soms onderbenut blijven en uitsluiting soms een te snelle weg is. De voorbije vier jaar bleef het aantal uitgesloten leerlingen verontrustend hoog. Definitieve uitsluiting doet zich voor op het eind van het maatregelencontinuüm, de exit. Scholen moeten verder en meer focussen op minder ingrijpende en meer begeleidende maatregelen om leerlingen aan boord te houden en hun recht op onderwijs te garanderen.

Leerlingen vragen zelf méér kansen om zich te herpakken als het fout loopt. Ze geven toe dat het inzicht soms pas laat komt. Die extra kans is echt nodig.

'Bij de eerste, tweede of derde kans die je krijgt, dringt dat niet direct door. En dan kan dat ineens omslaan.' Siebert is 16 jaar en werd verschillende keren definitief uitgesloten op school. Hij ging extern op time-out. Zijn getuigenis staat op: <https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>.

Schenden leerlingen leefregels of zijn leerlingen zelf betrokken bij een conflict? Dan vragen ze om volwaardig betrokken te worden bij de oplossing of procedure en hun kijk op de zaak te mogen geven.

Leerlingen laten meeschrijven aan de inhoud van het schoolreglement, met zijn regels en afspraken, is de beste garantie dat ze de leefregels kennen en naleven.

'Soms is het niet duidelijk wat mag en wat niet mag. Ze komen af met regels waarvan we denken: Euh, wát? Wij hebben daar nog nooit van gehoord.'

De stem van leerlingen is niet los te zien van het perspectief van andere betrokken partijen. Een sanctiebeleid op school krijgt het best vorm met de betrokkenheid van iedereen. De ouders zijn een belangrijke dialoogpartner. Het is belangrijk om tijdig en zorgvuldig met de ouders en de leerlingen te spreken.

In een herstelgerichte visie en aanpak krijgen alle perspectieven een volwaardige plek. Leerlingen staan er positief tegenover omdat ze kansen

krijgen om mee te zoeken naar een oplossing en omdat er rekening gehouden wordt met hun gevoelens.

Scholen signaleren dat herstelgericht werken loont: het aantal definitieve uitsluitingen op school vermindert en de sfeer verbetert. Er zijn niet per se minder conflicten maar ze worden anders beleefd en aangepakt waardoor ze minder escaleren.

‘Er is altijd herstel mogelijk. De leerkracht is de eigenaar van het probleem. Er is altijd boosheid van twee kanten. Openheid en eerlijkheid zijn belangrijk. Je moet begrip kunnen opbrengen voor het gevoel van de ander, van de leerling. En omgekeerd moet de leerling begrip kunnen opbrengen voor jou. Als leerkracht zul je je eigen veiligheid niet opgeven als je er geen andere veiligheid voor in de plaats krijgt. Daarom is het cruciaal dat de directie erachter staat.’

De getuigenis van leerkracht Marc staat op:

<https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>.

Maatregelencontinuüm

Overtreedt een leerling de leefregels? Dan zijn er twee categorieën maatregelen die scholen kunnen nemen: tuchtmaatregelen en andere dan tuchtmaatregelen (de vroegere ‘ordemaatregelen’). Maatregelen kunnen erg verschillen en gaan van minimaal naar maximaal ingrijpend. Maximaal betekent definitieve uitsluiting.

Een school bepaalt in grote mate hoe ze reageert. Houdt ze het bij een gesprek? Of gaat ze over tot maatregelen of sancties? De school mag niet voor een zwaardere straf kiezen als een lichtere straf kan helpen. Straffen moeten rekening houden met het kinderrechtenverdrag en de menselijke waardigheid.

Helaas zien we straffen opduiken die vernederd zijn en stigmatiserend werken.

Fluovestje

‘Op de basisschool gelden er omgangsregels op de speelplaats. Als de kinderen die regels overtreden, mogen ze voor straf een hele week niet met bepaald speelgoed spelen. Als ouders staan we achter die regel omdat we vinden dat kinderen moeten leren zich aan leefregels en afspraken te houden. Maar boven op de sanctie moet het kind de hele week met een fluovestje rondlopen zodat iedereen ziet dat het gestraft is. Dat lokt pesterijen uit en is stigmatiserend. Maar het valt onder de ordemaatregelen van de school waardoor we het moeilijk kunnen aanklagen.’

Uren rechttop blijven staan

‘Mijn 15-jarige dochter volgt Haartooi en moet nu al voor de vierde keer acht uur lang rechttop staan in de gang. Deze keer omdat ze haar schort vergat. Ik nam contact op met de directie, maar die wimpelde me af met de mededeling dat dat voor elke leerling geldt. Als leerlingen niet in orde zijn, zijn ze niet welkom in de les. De praktijkles haartooi duurt een hele dag. Dat betekent dus effectief acht uur rechttop staan in de gang.’

Schandpaal?

De 15-jarige Noa meldt dat een leerkracht op school de namen ophangt van leerlingen van wie ze vindt dat die niet gehoorzaam zijn of lastig waren. Ze hangt die namen op in de inkomhal om de leerlingen te dwingen hun excuses aan te bieden. Noa wil weten of dat wel correct is en vraagt wat de leerlingen daaraan kunnen doen.

Gedragcontracten met positief perspectief

Een veel gebruikte maatregel zijn de gedragcontracten en volgkaarten om het gedrag van leerlingen bij te sturen. Leerlingen staan er doorgaans positief tegenover. Ze zien het vaak als een 'laatste kans' en hulpmiddel.

Opvolging?

'Ik heb al drie weken een volgkaart. Elk lesuur moet ik mijn kaart laten invullen. Ik voel me bekeken door een vergrootglas. Wat ze bij andere leerlingen door de vingers zien, wordt op mijn kaart zeker vermeld. Vrijdag om half vier moet ik de kaart inleveren bij de leerlingbegeleider en krijg ik mijn nieuwe kaart. Een gesprek met de leerlingbegeleider moet ik zelf vragen. Ik heb dat al twee keer gedaan. Dat is een gesprek van vijf minuten. Voor hem spreken de opmerkingen van de leerkracht voor zich. Voor mij niet. Ze luisteren niet naar mijn perspectief, naar mijn zorgen. Ik word alleen maar gevolgd.'

Bij de contracten en kaarten, rijzen soms problemen. Daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat scholen om een gedragcontract of volgkaart als reflectie-instrument te gebruiken. Het is geen dreigmiddel, maar een kans om te werken aan gedrag. Laat de leerling mee de pen vasthouden en omschrijf alles zo concreet mogelijk. Formuleer de afspraken positief. Blijf niet steken in verbodsbepalingen. Zorg voor begeleiding en evaluatiemomenten om de afspraken te verfijnen of het contract te ontbinden. Zo krijgt de leerling een positief perspectief.

Schoolexterne begeleiding

Als scholen voelen dat een situatie hun petje te boven gaat, halen ze externen in de school of sturen ze een leerling op time-out buiten de school.

Schoolexterne time-outprojecten gaan ervan uit dat een breuk met de school niet definitief is en dat de jongeren met de nodige ondersteuning terug naar school kunnen. Ze werken aan tijdelijke, intensieve, individuele of groepsbegeleiding van jongeren, in nauwe samenwerking met de school.

Veel jongeren en scholen vertellen dat time-out vaak goed werkt en extra rust creëert. Waarna ze terug aan herstel kunnen werken. Helaas stellen we tegelijk vast dat sommige scholen leerlingen naar time-outprojecten en zorgboerderijen sturen als ze die leerlingen eigenlijk al opgaven. Ze verzaken aan belangrijke voorwaarden voor een geslaagde terugkeer: ze zijn niet altijd bereid om blijvend contact te houden tijdens de time-out of het verblijf op een zorgboerderij en om daarna opnieuw met de jongere aan het werk te gaan. Er is soms een heel onduidelijk perspectief voor de jongere, wat de motivatie zeker niet ten goede komt.

Exit: andere school, definitief uitgesloten

Een definitieve uitsluiting is de zwaarste maatregel. In 2013 vroeg het Kinderrechtencommissariaat aandacht voor de vele definitieve uitsluitingen op school. Twee jaar later blijft het aantal stabiel en nog altijd verontrustend hoog: 2.862 leerlingen secundair onderwijs of 0,7 % van de totale schoolpopulatie. De hamvraag blijft: hoe kunnen we die leerlingen aan boord houden?

De meeste leerlingen worden definitief uitgesloten in het buitengewoon secundair onderwijs en in het deeltijds beroepssecundair onderwijs. Leerlingen die hoog scoren op kansarmoede-indicatoren zijn sterk oververtegenwoordigd in de uitsluitingscijfers. Dat baart zorgen.

Alle filmpjes die we op de studiedag vertonen, staan op <https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>
De getuigenissen gaven toestemming om ze vrij te gebruiken door de media.

Einde bericht

Interview afnemen van de kinderrechtencommissaris? Of van een persoon in het debat?

Hilde Cnudde, communicatieadviseur
hilde.cnudde@vlaamsparlement.be
Direct: 02-552 41 06 - Mobiel: 0473-98 04 09 – Secr.: 02-552 98 00

- Ludo Claes, Coördinator Koepel van Ouderverenigingen van het Officieel Gesubsidieerd Onderwijs (KOOGO)
- Hugo Van de Veire, Directeur Vrij Centrum voor Leerlingenbegeleiding (VCLB) Gent
- Marc Swaegers, Vertrouwensleerkracht, Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs (PITO) Stabroek
- Jan Palmans, GOK-coördinator, Spectrumschool Deurne (GO!)
- Laurent Heyman, directeur Don Bosco Onderwijscentrum vzw (VSKO)
- Tom van Waterschoot, Coördinator, Platform voor Herstelgericht Werken op School
- Leerlingen secundair onderwijs, Rik Strauven en Stijn Denhaerinck Vlaamse Scholierenkoepel (VSK)

Dit dossier schetst het wettelijke kader van sanctioneren op school: wat mag en wat mag niet? We reiken inspirerende praktijkvoorbeelden aan.
Alle informatie staat op www.kinderrechtencommissariaat.be.

Elke dag krijgt het **Vlaams Kinderrechtencommissariaat** signalen van kinderen, jongeren en professionals. We bemiddelen, onderzoeken klachten en adviseren het beleid. Altijd met het oog op de goede naleving en toepassing van kinderrechten in Vlaanderen.

Het Kinderrechtencommissariaat is de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten opgericht door het Vlaams Parlement.

www.kinderrechtencommissariaat.be

@KRcommissaris

#krcstraf

<https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>